

בן-גוריון ודיין - נשק אטומי לצה"ל - דיקטטורה צבאית - המלחמה הבאה



היה מאחר בערב, לפני כחודש וחצי. עסקנו בכתיבת מאמר על בנימין גיבלי, לרגל הפיכתו פקיד בכיר בקיבוץ פריז. סמוך להצגת עשינו הפסקה. קפצתי לקפה קליפורניה. הסמוך למערכת, כדי ללגום ספל קפה. האיש הראשון שראיתי, בהיכנסתי לקפה, היה ישראל בר. הוא אכל ארוחת-ערב מאוחרת בחברת ידידתי, אורה, אותה הכיר לי בהזדמנות קודמת. כמו תמיד, שמחתי לראותו, בידעי שצפויה לי שיחה מעניינת, המפרה את המחשבה. הפעם היתה שמחתי כפולה, כי ידעתי לשמוע מפי בר פרטים נוספים על פעלו של גיבלי.

היש מהר שקענו בשיחה. הוא אישר לי כי אמנם הצטיין גיבלי כמפקד-חטיבה במיבצע סיני. חיש מהר עברה השיחה לנושאים אחרים — לברשת-לבון ולעסק-הביש. סיפרתי לו כי בגליון הקרוב אנו עומדים לפרסם מכתב שקיבלנו מן "האדם השלישי". בר הכיר את האדם השלישי — כפי שהכיר כל אדם במדינה. לפני כחמש שנים, אחרי עסקי-הביש, הוציע לו האדם השלישי הצעה מסויימת למיבצע בטחוני מיוחד. בר השתכנע כי יש טעם לשקול הצעה זו, ושכרתי להביאה לידיעת האחראים. על כן התקשר עם הממונה על שרותי-הבטחון, סיפר לו כי האדם השלישי גיבש הצעה כזאת. אלא שהממונה סירב אף לשמוע את הפרטים. היתה לו דעה שלילית על האדם השלישי.

בר סיפר לי זאת כהזכרה לאינטסיטיבטקט הבריאי של הממונה על שרותי-הבטחון. תוך כדי כך החלפנו דעות על אופיו של האדם השלישי, ועל רמתו האינטלקטואלית הראויה לציון. סיפרתי לו על רקע היחסים האישיים בין האדם השלישי, אשתו והקצין הבכיר. בין כה וכה עברה כמעט שעה — לפחות חצי שעה יותר מן הזמן שהקצבתי לי לשם שהיית הקפה. כאשר נפרדנו, העיר לי בר: "היה כדאי שתכתוב פעם מאמר על נושא חשוב: איך הפך צה"ל של מלחמת-העצמאות לצה"ל של היום?" הבנתי שהוא מתכוון להתפתחות אופייית של הקצונה הבכירה, שהחלה מסגלת לעצמה תכונות של צבא-קבע מקצועי. השבתי שהנושא קוסם לי מאד, בתנאי שיעזור לי בגיבוש המחשבה עליו. הוא הבטיח ברצון, וסיכמנו שבאחד הימים אטלפן לו ונקבע פגישה לשיחה על כך.

כשלחצתי את ידי אורה ואת ידי, לא חלם איש משלושתנו כי זו תהיה שיחתנו החופית שית האחרונה למשך זמן שאינו יודע מה יהיה אורכו.

★ ★ ★

רינג - נגד מי?

ל אנשים מסויימים יש הכשרון לשנות בין-לילה את יחסם לאדם אחר. יום אחד הם יכולים להתחנף לישראל בר, ביוזעם שהוא ממקורבי ראש-הממשלה, ולמחרת היום הם יכולים להאשימו לא רק באישום החמור המיוחס לו רשמית, אלא גם בכל מעשה תועבה אחר. לפתע גילו שבעצם חשדו בו כל השנים, ששנאו אותו וחסדו מעצם מראהו. במישות זו חסרה לי אם יוכה בפני בית-המשפט המוסמך כי בר היה מרגל נגד מולדתו, וביא לי הדבר צער עמוק. בעיני, הריגול הוא פשע המור ומגונה, אפילו נובע הוא מאידיאלים מעוות. על כן מקוה אני בכל לבי כי בר ימצא חף מפשע, או שיימצא, לפחות שריגל נגד מדינות אחרות, מבלי לבגוד בישראל. אך תהיה החלטת השופט כאשר תהיה — לא אתכחש לכך כי מצאתי כבר תמיד בן-שיחה מבריק, שהיפירה לעתים קרובות את

שיחות

עם ישראל בר

אמונתו על מזבח הצלחתו האישית. באחת השיחות, שאלתיו בגלוי איך הוא מסביר את דרכו.

הסברו היה בערך כך: אני מארכסיסט מדעי. למדתי כי מהפכה אינה נופלת מן השמים. זהו תהליך סוציולוגי. מהפכה מתחוללת כאשר מעמד חברתי אחד שוב אינו מסוגל לשלוט, וכאשר מעמד חברתי שני מסוגל ומוכן להקים מישר חדש. אצלנו בארץ, אין כיום מעמד חברתי חדש. על כן חסרים לחלוטין כל התנאים האמיתיים למהפכה, לפחות במשך השנים הבאות.

הברירה היא בין מק"י לבין מפא"י. מק"י מייצגת את השאיפה למהפכה שלא יהיה לה כל בסיס חברתי בשנים הקרובות. מפא"י מייצגת את המישטר הקיים. אין כל אלטרנטיבה אחרת. גם חרות וגם מפ"ם אינן אלא מהדורות שונות של מפא"י. בתנאים אלה, אין למארכסיסט מדעי כל ברירה אלא לתמוך בבן-גוריון.

לא שוכנעתי. אמרתי לעצמי: הנה אדם, בעל כושר אינטלקטואלי מבריק, משתדל לגבש בסיס רעיוני למעשה הנובע מאינטרס אישי גרידא. במלים אחרות: מוח מזהיר, אופי חלש. כלל לא עלה אז על דעתי שיכול להיות גם הסבר אחר.

★ ★ ★

איך להציג את המדינה?

בר חזר על טיעון זה באוזני כמה וכמה פעמים במרוצת השנים. לפני שנה טילפן לי וביקש לפגשני בקפה רוואל. אז הכיר לי את אורה, וביקש ממני בקשה פרטית שנגעה לה. עשיתי זאת ברצון. בסוף השיחה העיר: "שמע נא, הייתי פעם רוצה לשוחח אתך שיחה רצינית."

על מה? שאלתי.

"על הטאקטיקה והאיסטראטגיה של הצלת מדינת ישראל!" השיב.

בר ידע כבר אז כי אני תלמיד-חובב של ההלכה הצבאית, ואהב לנסח את דבריו אלי ברוח זו. שאלתיו למה, בדיוק, הכוונה.

שנינו מסכימים כי: המנהיגות הנוכחית מסוגלת להרוס את המדינה. השיב: אבל כש אני קורא את מאמרך, נזמה לי כי דעותינו חלוקות ביחס לשאלה איך למנוע את השואה."

אמרתי שאני מעוניין מאוד לשוחח עמו על כך בהזדמנות קרובה.

ההזדמנות באה כעבור כמה שבועות. בארץ סערו החיכוח בין דוב יוסף ודויד שאלתיאל, על הסיבות לאי-כיבוש העיר העתיקה בתש"ח. עלה על דעתי כי בר יודע הרבה על מה שנגעה בחזית רושלים במלחמת-העצמאות, ועל כן קבעתי פגישה עמו. הוא הזמין אותי אליו הביתה, שוב ברחוב ברנאייס. גם אשתו, רבקה, נכחה במקום והשתתפה בשיחה, שהיתה ארוכה מאוד, גדושה וזכרונות.

אחרי כשעתיים קם בר וביקשני לקחתו לבית-ההולים, שם שכבה אורה. הובלתו לשם, חיכיתי לו למטה כחצי שעה ולקחתיו חזרה הביתה. כך נמשכה השיחה, עם הפסקות, כשלוש שעות. התחלנו בשאלתיאל, והגענו לכל הבעיות הקשורות בדרכו של העולם הזה.

הטאקטיקה והאיסטראטגיה של הצלת מדינת ישראל, לדעת בר, היו בנויות על ההנחות

בתמונה: חיים לסקוב, שמעון פרס, חיים לבנון, רקסור האוניברסיטה תל-אביב אפרת, ובן-גוריון, מקשיבים לדברי בר בפתיחת הקאתורה להסטוריה צבאית.

מחשבתי על נושאים שונים ומשונים — מיבנה המישטר, האיטראטגיה של ישראל, דברי ימי הנאציזם, דמות מלחמת-העתיד, ועוד ועוד.

בישראל אין אנשים רבים המצטיינים במחשבה מקורית ועצמאית, ושהשיחה עמם מהווה חוויה אינטלקטואלית מרעננת. אפשר לספור אותם על אצבעות הידיים. בר הוא אחד מהם — ועל כן אני מקוה שלא נאבד אותו.

שוחחתי עמו עשרות פעמים, שיחות שנמשכו לא פעם כמה שעות. לעתים נפגשנו בביתו ברחוב ברנדייט, לעתים בבתי-קפה, לעתים נתקלנו איש ברעהו ברחוב והמשכנו לפסוע

גאת

אורי אבנרי

אנה ואנה, מבלי להרגיש כי בינתיים חולפת השעות. כמה מן השיחות האלה עולות עתה בזכרוני, ואני מעלה אותן על הנייר מתוך תקוה כי יעזרו להבין את בר, את התפתחותו, ואת מעשיו — יהיו כאשר יהיו.

★ ★ ★

מדוע פורק הפלמ"ח?

כרתיו לראשונה סמוך למותו של יצחק שדה, באוגוסט 1952. ביקשתי לכתוב מאמר על הזקן, שאהבתי והערצתי. ראיתי בשדה לא רק מתנך גדול, אלא גם הוגה-דעות צבאי, שעזר לעצב דוקטרינה צבאית עברית מקורית, חדישה ועיולה. שוחחתי עם מישה סנה, רמ"א ההגנה לשעבר, עם יגאל אלון ועם שמעון אבידן. שלושתם היפנו אותי אל בר, כאל בר-סמכא לענייני ההלכה הצבאית.

כך הגעתי בפעם הראשונה אל ביתו של בר, על גדות הירקון. גיליתי ששנינו תמימי-דעים לגמרי בהערכת הגישה הצבאית של שדה. הסכמנו כי מפקדי-הפלמ"ח היו הרבה יותר מודרניים בחיפוטם מאשר יריביהם. הקצינים שבאו מן הצבא הבריטי, וכי לכאורה אין תפיסת הפלמ"ח אלא התאמת תפיסתו של לידלהארט למציאות המיוחדת של הארץ. כי הפלמ"ח, כמו לידלהארט, האמין כי אבד הכלח על מישטר הבולשטי, וכי העתיד הצבאי שייך לחיל העצמאי, בעל הרמה הגבוהה והמשמעותית-מתוך-הכרה, הפועל ביחידות קטנות, המצטיין ביוזמה עצמית ובניידות.

מכאן הוביל רק צעד קטן לשאלה הנצחית: מדוע פורק הפלמ"ח? מבחינה צבאית גרידא, היה זה צעד גדול אחרון, ויתור על הישג צבאי מיוחד במינו. מדוע זה נעשה? השיב בר: מפני שצבא פלמ"חי יכול להתקיים רק בחברה הבנויה על אותם היסודות. במישטר של בן-גוריון, שהוא מישטר קאפיטליסטי מובהק, לא יתכן צבא כזה. מבחינת המישטר הקיים, בן-גוריון צודק בהחלט.

כעבור כמה חודשים בלבד חל הפילוג הראשון במפ"ם. סנה גורש. בר הצביע בעד סנה, אולם לא הצטרף לכיעת השמאל הסוציאליסטי, הפרודור של סנה אל מק"י. תחת זאת חזר למפא"י.

בעיני רוב ידידיו נראה הדבר מוזר מאוד. חשדנו בו שהוא קארייריסט, המקריב את